

K NOVEJŠI ZGODOVINI METODOLOGIJE ETNOLOŠKE MUZEOLOGIJE

Izvirni znanstveni članek | 1.01

Izveček: Metodološki razmislek o etnološki muzeologiji avtor usmerja v zgodovino muzeologije kot tudi v temeljne pojme in definicije muzeologije, etnologije in etnološke muzeologije. Osrednji del članka je namenjen konstituiranju t. i. specialne muzeologije – etnološke muzeologije. Med temeljnimi etnološko muzeološkimi funkcijami avtor izpostavi razvojno funkcijo, kar je invencija v mednarodnih muzeoloških sistemih ter hkrati nova metodološka platforma za varovanje, raziskovanje, komuniciranje in trajnostni razvoj tako snovne kot nesnovne dediščine.

Ključne besede: muzeologija, etnologija, etnološka muzeologija, dediščina, trajnostni razvoj

Abstract: Starting with an examination of the history of museology as well as basic terms and definitions of museology, ethnology, and ethnological museology, the article focuses on the establishment of the so-called special branch of museology, namely ethnomuseology. One of the basic ethnomuseological functions is its developmental function, which is an invention in international museological systems and at the same time a new methodological platform for the safeguarding, study, communication, and sustainable development of both tangible and intangible heritage.

Key Words: museology, ethnology, ethnomuseology, heritage, sustainable development

Uvod

Metodološki razmislek o etnološki muzeologiji nas vodi tako v zgodovino muzeologije kot k temeljnim pojmom in definicijam muzeologije, etnologije in etnološke muzeologije. Sprva so pojem muzeologija enačili s pojmom muzeografija, ker se je ukvarjala z opisovanjem zbiranja in rokovanja s predmeti v zbirkah in kabinetih redkosti.¹ Takšno razumevanje muzeologije pa je žal še danes prisotno pri številnih muzealcih, tako v Sloveniji kot tujini. Danes s pojmom muzeografija, prvi ga je že leta 1727 uporabil Caspar F. Neickelius,² označujemo predvsem praktično ali aplikativno raven muzeologije. Leta 1883 jo je J. G. Th. Von Graesse označil že kot strokovno znanost, ki raziskuje področje muzeja, medtem ko se temeljne discipline ukvarjajo s fenomenom zbiranja (Maroević 1993: 53).

Razumevanje muzeologije se je spreminjalo v štirih zgodovinskih obdobjih (Mensch 1992: 6–7): 1) – obdobje začetkov muzeološke misli (do 19. stoletja), 2) – proznanstveno obdobje (19. stoletje–1934), 3) – empirično-deskriptivno obdobje (1934–1976), 4) – teoretsko-sintetično obdobje (od 1976 do danes).³ Tovrstne študije so predmet raziskovanja historične muzeologije, ki se ne ukvarja z raziskovanjem zgodovinskih mejnikov v muzeologiji, ampak predvsem s spreminjanjem in z razvojem muzeoloških konceptov skozi zgodovino. Raziskave o zgodovini zbirk, muzejev in muzeologije sodijo na področje zgodovine muzeologije, znotraj katere bi izpostavil le nekaj mejnikov, ki so pomembno zaznamovali tako razvoj muzeološke misli kot posledično razvoj muzejev pri nas in v svetu.

Pomembnejši mednarodni mejniki:

- Leta 1882 je bila na École de Louvre v Parizu ustanovljena najstarejša visoka šola za muzeologijo (Mensch 1992: 89), ki deluje še danes.
- Leta 1896 je pionir etnološke muzeologije na Slovenskem, prof. dr. Matija Murko, objavil članek Narodopisna razstava češkoslovska v Pragi leta 1895 (Murko 1986), ki je pomemben prispevek v zgodovini evropske muzejske kritike.⁴
- Konec 19. in v začetku 20. stoletja so začeli izhajati prvi muzeološki časopisi v Nemčiji (1878 – *Zeitschrift für allgemeine Museologie und verwandte Wissenschaften*), v Angliji (1901 – *The Museum Journal*) in v Ameriki (1924 *Museum News*) (Maroević 1993: 53).
- Leta 1934 je bilo zaradi dogajanja na konferenci v Madridu za razvoj muzeološke misli prelomno leto, ker se je uveljavil nov koncept muzeja kot sredstva za prenos sporočil iz preteklosti v sedanost in prihodnost. Muzej je postal osrednji interes muzeologije, v muzejskem delu pa so se oblikovali novi načini zbiranja, hranjenja ter obdelave muzejskih predmetov kot temeljnih enot muzejskega dela.
- Leta 1946 je bila ustanovljena Mednarodna zveza muzejev (ICOM – International Council of Museums).
- Med prelomnicami, ki so najbolj vplivale na razmah in razvoj muzeološke misli, teorije in prakse, je leta 1976 ustanovljeni Mednarodni komite za muzeologijo (International Committee for Museology)⁵ pri ICOM-u. Od nekdanjih 13 članov je komite danes eden najštevilčnejših in najbolj dejavnih, predvsem pa eden tistih, ki narekuje razvoj sodobne muzeologije na vseh celinah. Komite izdaja *ICOFOM Study Series*, v katerem objavlja razprave z letnih mednarodnih konferenc (pred tem sta izhajali dve drugi publikaciji: *Museological News* in *Museological Working Papers – MuWoP*).

1 Več o tem v: Maroević (1993a: 16, 50).

2 Neickelius je uporabil izraz muzeografija pri poimenovanju knjige *Museographie oder Anleitung zum rechten Begriff und nützlicher Anlegung der Museorum oder Raritätenkammern* (Muzeografija ali nasvet za pravilno pojmovanje in koristno razlaganje muzeja in kabinetnih raritet), izdane v Leipzigu leta 1727 (Mensch 1992: 258). Avtor v knjigi razlaga smisel zbiranja in hranjenja predmetov, ki jih razvršča na naravne (naturalije) in umetniške (artefakte) (Maroević 1993a: 51).

3 Več o posameznih obdobjih muzeologije v: Maroević (1993a: 50–69).

4 Več o dr. Matiji Murku kot muzeologu in muzejskem kritiku v: Gačnik (1995).

5 Več o vplivu ICOFOM-a na razvoj muzeologije v: Mensch (1992: 19–38).

* Doc. dr. Aleš Gačnik, doktor etnoloških znanosti in soc. kult., predstojnik Katedre za kulturni turizem in kulturno dediščino, Fakulteta za turistične študije – Turistica, Univerza na Primorskem. 6320 Portorož, Obala 11a, E-naslov: ales.gacnik@turistica.si

- Leta 1984 je Britansko muzejsko društvo v redakciji J. M. A. Thompsona izdalo *Manual of Curatorship* (Priročnik za kustose), nepogrešljivo knjigo za številne, tudi slovenske muzealce.
- Leta 1986 je v Budimpešti izšel *Dictionarium Museologicum* (Muzeološki slovar) z gesli iz muzealstva in muzeologije v dvajsetih jezikih.
- Leta 1989 je izšla knjiga kanadskega muzeologa, etnologa in arhitekta dr. Cyrila Simarda z naslovom *Economuséologie* (Ekonomuzeologija), ki v muzeologijo in muzejstvo vpeljuje novo metodologijo in filozofijo, nov koncept (eko)muzejev, ki se lahko sami financirajo. Tak koncept, zlasti manjših tematskih muzejev, povezanih z rokodelstvom, s tradicionalno tehnologijo ipd. bi kazalo razvijati tudi v slovenskem muzejskem prostoru, saj vzpostavljajo strateško partnerstvo med komuniciranjem kulturne dediščine in turizmom.
- Leta 1989 so pod pokroviteljstvom Unesca in v sodelovanju z Masarykovo univerzo na Mednarodni poletni šoli muzeologije (International Summer School of Museology – ISSOM) v Brnu na Češkem razpisali podiplomski študij muzeologije, ki je močno vplival tudi na razvoj muzeološke misli in prakse na Slovenskem. Slovenski muzejski bum v devetdesetih letih prejšnjega stoletja je v največji meri povezan z vpeljevanjem dragocenega muzeološkega znanja v slovensko muzejsko prakso.
- Pomembnejši nacionalni mejniki:
- Leta 1950⁶ je začel profesor Franjo Baš⁷ predavati Muzeologijo in varstvo spomenikov za umetnostne zgodovinarje na Filozofski fakulteti v Ljubljani, v učnem načrtu etnologije pa je bil prvič predmet⁸ Etnološka muzeologija in zaščita.
- Študijsko leto 1967/68: Etnološko muzeologijo je študentom etnologije na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani predaval tudi prof. dr. Vilko Novak.
- V Seznamu predavanj Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani so bila v študijskem letu 1991/92 načrtovana predavanja iz Etnološke muzeologije pri prof. dr. Janezu Bogataju, prav tako pa je bil razpisan podiplomski študij na smeri Muzeologija in konservatorstvo.⁹
- 2000: v študijskem programu Etnologija in kulturna antropologija za študijsko leto 2000/01 (Študijski program 2000) je bil izdelan do takrat najpopolnejši predmetnik¹⁰ Etnološke muzeologije kot specializirane discipline etnološke vede, s katerim je etnologija posredovala rezultate svojih raziskav v muzejih in muzeoloških prizadevanj.
- V zadnjem desetletju si muzeologija utira pot na skoraj vse slovenske univerze in nekatere visoke šole.

Muzejski predmet – prainterensno področje muzeologije

Različna razumevanja muzeologije se v prvi vrsti kažejo v odnosu do predmeta,¹¹ ki ga lahko definiramo kot najmanjši element materialne kulture s spoznavno in prepoznavno funkcijo v samem sebi. Ker si muzeologija prizadeva za varovanje in uporabo izbranega dela našega materialnega okolja, je strukturalna meto-

tudi predaval (prav tam: 30). V predmetniku za umetnostne zgodovinarje je zapisano, da naj bi bile tri ure tedensko namenjene predavanjem iz Muzeologije in varstva spomenikov, da pa bodo predavatelja javili pozneje (prav tam: 48). Iz navedenega lahko sklepamo, da je to leto začel predavati prof. Franjo Baš, a le za umetnostne zgodovinarje, ne pa tudi za etnologe.

9 V okviru predmetnika ni specializiranega predmeta iz (etnološke) muzeologije (dr. Slavko Kremenšek predava Izbrana poglavja iz sodobne etnološke metodologije, dr. Janez Bogataj predava Izbrana poglavja iz sodobne etnološke metodike, dr. Angelos Baš predava Etnologijo Slovencev in dr. Zmago Šmitek predava Težnje v sodobni evropski etnologiji). Predavanja so namenjena predvsem poglobitvi metodološke orientacije in prikaza metodike in tehnik dela, specifičnih za muzeološko in konservatorsko prakso (Seznam predavanj 1991: 69).

10 Vsebinska predmeta: zgodovina muzejev in muzejstva, zgodovina etnoloških prizadevanj v okviru muzeologije, razvoj pojma etnološka muzeologija, pregled najpomembnejših etnoloških muzejskih zbirk in etnoloških muzejev. Muzej kot institucija (muzej in okolje, management in varnost v muzeju) ter posebnosti etnoloških muzejev. Muzejska zbirka – etnološka zbirka (etnološki muzejski predmet, vodenje etnološke zbirke, skrb za zbirko, preventivna konservacija, restavriranje). Muzejska etnološka interpretacija in komunikacija (predmet, zbirka in razstava kot medij interpretacije in komunikacije), projektna priprava razstav, muzejsko pedagoško delo, evalvacija razstave in muzeja. Oblike in načini etnologovega dela v muzeju, etnološko muzejsko trženje, stiki z javnostmi in druge sodobne oblike dela, profesionalizem in muzejski delavci, etika muzejskega dela, muzejska zakonodaja v svetu in v Sloveniji (prav tam: 28). Navedena vsebina predmeta Etnološka muzeologija postaja vse bolj primerljiva s predmetniki v drugih evropskih univerzitetnih središčih, kjer se zavedajo pomena organiziranega systemskega razvoja poučevanja specializiranih muzeologij in njihovega prispevka k razvoju matičnih znanstvenih disciplin.

11 Nekateri, zlasti francoski muzeologi, kot npr. Mathilde Belllaigue, odpirajo muzeološka vprašanja o avri muzejskih predmetov, s čimer se odpira »spolzko« polje razvoja muzeologije v smeri ezoterike. Takšna razmišljanja se pojavljajo zlasti v odnosu do vrhunskih likovnih umetnin, ne pa tudi do nagačenih živali v prirodoslovnih muzejih, ki lahko pripeljejo takšne teoretične poskuse do absurda.

6 Za podatek o začetku predavanj iz muzeologije se zahvaljujem prof. dr. Angelosu Bašu. Dr. Sergej Vrišer, dolgoletni profesor muzeologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, navaja kot začetek predavanj iz muzeologije leto 1970. Do podatka sem prišel v diskusijskem prispevku dr. Sergeja Vrišerja na posvetovanju etnologov in zgodovinarjev v Mariboru leta 1984 (Bogataj idr. 1986: 262). Podatek ni točen, saj se muzeologija na različnih oddelkih Filozofske fakultete predava že od leta 1950. Iz Seznamov predavanj Univerze v Ljubljani je razvidno, da je začel dr. Sergej Vrišer, izredni profesor v pokoju, predavati muzeologijo in konservatorstvo v študijskem letu 1971/72, najverjetneje pa že leto prej, torej leta 1970, kar ni razvidno iz Seznama predavanj v študijskem letu 1970/71 (»predavatelj bo javljen kasneje«), ampak iz Vrišerjevega diskusijskega prispevka na posvetovanju v Mariboru kot tudi iz naziva predmeta v študijskem letu 1970/71.

7 Profesor Franjo Baš (1899–1967), honorarni strokovni sodelavec Univerze v Ljubljani, naj bi od novembra 1950 do boleznj v letu 1963 predaval muzeologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani (*Enciklopedija Slovenije* 1987: 204; Teplý 1969: 111). Pravzaprav naj bi predaval Muzeologijo in varstvo spomenikov po tri, zadnje leto pa po dve uri tedensko. Bil je prvi predavatelj te stroke na Univerzi v Ljubljani (Glazer 1970: 28). V Seznamih predavanj na Univerzi v Ljubljani je prof. Franjo Baš naveden kot predavatelj Muzeologije in spomeniškega varstva oz. varstva spomenikov za študente umetnostne zgodovine, in sicer med študijskima letoma 1951/52 in 1964/65. Kot predavatelj za etnologe je naveden le v Seznamih predavanj v študijskih letih 1962/63 in 1963/64.

8 V Seznamu predavanj za študijsko leto 1950/51, zimski semester, je v učni načrt študija etnologije uvrščen predmet Etnološka muzeologija in zaščita, ki bi se naj predaval v VII. in VIII. semestru po tri ure tedensko (Seznam predavanj 1950: 38). V nadaljevanju nas presenetni podatek, da niti med predavatelji na etnologiji in niti v posebnem seznamu honorarnih predavateljev fakultete ni naveden nihče, ki bi ta predmet v resnici

da za informacijsko vrednost predmetov temeljni kamen muzeološke metodologije (Mensch 1992: 109).

Predmet dediščine je realni predmet, ki s svojim materialom in z obliko dokumentira realnost, v kateri je nastal, v kateri je živel in s katero je vstopil v sedanost. Predmeti dediščine imajo bogate sloje pomenov, s katerimi prenašajo sporočila preteklosti v sedanost in jih hranijo za prihodnost (Maroevič 1993: 120).

Muzejski so torej tisti predmeti, ki so jih ločili od njihovega prvotnega okolja in prenesli v novo muzejsko stvarnost z namenom, da bi dokumentirali tisto stvarnost, iz katere so bili izločeni. Muzejski predmet ni predmet v muzeju kar tako. Je izbran, klasificiran, konserviran in dokumentiran predmet, ki kot tak postane raziskovalni vir ali eksponat na razstavi (Mensch 1995: 12).¹²

Odnos do (muzejskih) predmetov ilustrira njihovo dvojno muzeološko naravo, ki hkrati presega interesno področje raziskovanja temeljnih znanstvenih disciplin. V sodobni muzeološki teoriji je treba upoštevati večplastnost uporabe predmeta v muzejskem kontekstu, in to z dvojnimi prijemom: predmet kot vir in predmet kot medij (prav tam: 15). Večina muzeologov poskuša definirati predvsem muzejski predmet, kar ilustrira tradicionalno vpetost muzeologije v sfero muzealstva. Muzejski predmet popolnoma zaznamuje njihovo disciplinarno prisvajanje opredmetenega sveta. V njem svet predmetov izgublja številne pomene že s tem, ko si jih raziskovalci in muzealci različnih znanstvenih disciplin začno prisvajati kot etnološke, arheološke, umetnostne, zgodovinske idr. Če si jih prisvajajo z namenom sistematizacije znanstvenoraziskovalnega dela, je to razumljivo, popolnoma drugače pa je, ko te iste predmete predstavljajo (razstavljajo) kot etnološke, zgodovinske itn. Na tej točki ustvarjajo in reproducirajo stereotipe o samih sebi, namesto da bi jih razblinjali. Celovitejši odnos in razumevanju muzejskih predmetov vzpostavlja muzeologija kot povezovalna znanstvena disciplina v muzejih s tem, ko jih označuje za neomejen vir informacij.¹³

Razlike med muzeologijo in temeljnimi znanstvenimi disciplinami lahko ponazorimo s svetom predmetov kot najbolj legitimnim predstavnikom preteklosti (Horvat 1989: 42). Za temeljne znanstvene discipline je predmet relevanten zlasti kot dokument, kot nosilec informacij in znanstveni vir, manj pa kot medij za prenos informacij in znanja. Temeljne znanstvene discipline se v raziskovalnem delu na poseben način zanimajo za muzejske predmete. Označujemo ga kot znanstveni interes. Z raziskovanjem predmetov pridemo do nekaterih novih znanstvenih spoznanj, pri čemer so ti predmeti njihov dokaz (Maroevič 1993: 37).

V zgodovini muzealstva je prihajalo do mitologizacije muzejskih predmetov, do glorifikacije nekaterih in poniževanja drugih muzealiziranih pričevanj o zgodovini človeštva. Takšen odnos do artefaktov in naturalij v muzejih je zaviral razvoj muzeja kot institucije ter omejeval povednost in moč medija z imenom (muzejska) razstava. Zato nas ne presenečajo težnje, da se sodobni muzeji in muzeologija ukvarjajo s procesi demitologizacije in defetišizacije muzejskih predmetov, kar lahko označimo za počasen proces in ne za revolucijo v stilu: vsak predmet ima pravičeno postati muzejski predmet (Šola 1985: 356).

¹² Podobno oznako muzejskega predmeta zasledimo pri Zbyneku Z. Stranskem (1970b: 53, 54), Ivu Maroeviću (1993: 120) in drugih.

¹³ Več o (muzejskem) predmetu kot nosilcu informacij v: Stransky (1970a, 1970b); Šola (1985: 217); Mensch (1992: 109–155); Maroevič (1993: 120–159).

Peter van Mensch povedno govori o predmetu, ki se v »svojem življenju« spreminja. Količina informacij se zato povečuje, čeprav večkrat prihaja tudi do njihove erozije. Rezultat akumulacije informacij na vseh ravneh je dejanska identiteta, se pravi predmet, kot ga vidimo danes. Toda življenjska zgodba predmeta se začne že prej, z njegovo idejo (Mensch 1995: 16), kar na drugi strani potrjuje težnje v sodobni muzeologiji in muzealstvu, da se muzeji predmetov umikajo muzejem idej, saj muzeji niso le varuhi materialnih pričevanj človeštva, temveč predvsem sodobni informacijski centri z lastno in s prepoznavno identiteto. Številni žal premalo izkoriščeni!

Vsak predmet ima svojo življenjsko zgodbo in zgodbo o tistih, ki so ga naredili, uporabljali in z njimi živeli.¹⁴ Te zgodbe so z gledišča etnološke muzeologije pripovedi o interaktivnih razmerjih med predmeti in ljudmi. Ker se etnološka muzeologija ne zamejuje z muzejsko realnostjo, potemtakem njena metodologija ni usmerjena le k predmetom v muzejih, t. i. muzejskim predmetom oz. muzealijam, temveč k dokumentiranju, raziskovanju, varovanju in predstavljanju sveta predmetov v vsej celovitosti. Tako tistih, ki pričajo o ruralni ali urbani kulturi, o preteklosti ali sedanosti, o bogatih ali revnih, o obrednih ali posvetnih priložnostih, ki so umetniško dovršeni ali kičasti, kot onih, ki ilustrirajo sodobni način življenja oz. označujejo potrošniško družbo.¹⁵ Predmeti predstavljajo ljudi, razmerja med njimi, preteklost in sedanost. So medij za komuniciranje nesnovne dediščine.

V etnološki muzeologiji ima muzejski predmet dvojno funkcijo:

1. je etnološki vir in nosilec etnoloških informacij, ki pričajo o načinu življenja ljudi in njihovem odnosu do predmetov, naravne in kulturne ter nesnovne dediščine,
2. je medij za prenos etnoloških informacij, vednosti in znanja. Predmet muzeologije pa nista le materialna kultura in svet predmetov in njihovih mnogoterih pomenov, temveč tudi nesnovna dediščina oz. kultura, ki je nemara prav za etnološko muzeologijo pomembnejša kot za večino drugih specializiranih muzeologij! Tudi za občo muzeologijo samo. Prav t. i. etnološki muzeji so bili glavni generatorji sprememb v muzealstvu, saj so se nenehno ukvarjali z vprašanjem, kako razstavljati način življenja oz. socialno in duhovno kulturo oz. nesnovne tradicije na etnoloških muzejskih razstavah. Tudi zato ima prispevek etnologije, etnoloških muzejev in etnološke muzeologije k varovanju nesnovne dediščine človeštva velik, a še ne evalviran pomen. Unescova Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine (Unesco 2003)¹⁶ tako odpira pot novim konceptom muzejev¹⁷ kot tudi premisleku o metodoloških mejah muzeologije in še zlasti etnološke muzeologije.

¹⁴ Vsak človek ima svojo vero, talent, motive in tudi osebno zgodovino, ki se izraža v njegovi materialni kulturi (Horvat 1989: 33).

¹⁵ Muzeološke raziskave predmetov in potrošniških družbah postajajo popularne študije zlasti angleških muzeologov.

¹⁶ Sprejeta je bila na 32. konferenci Unesca v Parizu, 17. oktobra 2003, vendar je začela veljati šele leta 2006. Slovenija je sprejela Zakon o Konvenciji 27. decembra 2007, uradno pa je deponirala listino o ratifikaciji 18. septembra 2008. Konvencija vsebuje naslednja področja: ustna izročila in izraze, vključno z jezikom kot nosilcem nesnovne kulturne dediščine; uprizoritvene umetnosti; družbene prakse, rituale in praznovanja; znanje in prakse o naravi in svetu; tradicionalne obrtne veščine.

¹⁷ Več o etnološki dediščini v muzejih 21. st. v: Hudaes (2005: 215–230).

Muzeološko izrazoslovje

Med najpogosteje uporabljenimi izrazi, ki prav tako sooblikujejo definicijo muzeologije, moramo omeniti naslednje, saj prav z njimi oblikujemo komunikacijsko polje znanosti in hkrati ilustriramo (ne)razvitost znanstvene discipline same:

- Muzealija (muzejski predmet): Prvi so poskušali muzejski predmet leta 1955 definirati v Sovjetski Rusiji. V to obdobje segajo tudi definicije Schreinerja in Stranskyega. Izraz muzealija je leta 1969 prvi uporabil Zbynek Z. Stransky, ki je poudaril, da predmet in muzejski predmet ontološko sovpadata, vendar sta si s semantičnega vidika različna. Izraz je prešel kmalu v široko rabo (Mensch 1995: 12).
- Muzeološki predmet: Peter van Mensch poudarja, da bi morali v muzeologijo vpeljati tudi pojem muzeološki predmet, ki ga lahko definiramo kot kateri koli element, ki pripada kraljestvu naravne in materialne kulture in ga imamo za vrednega ohranitve, bodisi *in situ* bodisi *ex situ* bodisi z dokumentacijo (Mensch 1992: 111–113; 1995: 13). Preseneča me, da je prišlo do potrebe po vpeljavi tega termina relativno pozno, saj se je muzeologija že pred desetletji odrekla konceptu muzejske ustanove kot glavnemu (in edinemu) predmetu muzeologije. Sodobna muzeologija ni ujeta v muzejski, temveč v muzealiziran prostor celovite (naravne in kulturne) dediščine. Izraza (etnološko)muzeološki predmet še ni v širši rabi, čeprav bi ga lahko uporabljali tudi v etnološki muzeologiji.
- Muzeolog: Z izrazom označujemo profesionalce s področja muzeologije in ne muzealce kot delavce v muzejih.¹⁸
- Muzealnost, muzealizacija: Izraz muzealizacija se izpeljuje iz izraza muzealnost, muzealija, ta pa iz izraza muzej. Zato predvidevamo, da se muzealnost afirmira v muzejski realnosti. Njen nosilec je muzejski predmet z materialom in obliko kot nosilcema muzealnosti. Določen je s prostorom, časom in z družbo (Maroevič 1993: 96–97). V številnih strokovnih člankih in v pogovornem jeziku med muzealci se pogosto uporablja izraz muzealizacija. Toda ta raba ni povezana z razumevanjem muzejskega predmeta kot nosilca informacij in znanja v muzejih, temveč z metaforičnim označevanjem starejših pojavov s področja kulturne dediščine (folklorne, etnografske, pustne ipd. prireditve). Muzealizirana realnost je pravzaprav muzejska realnost, in ne tista zunaj njega. Kljub temu da so nekateri muzeologi, zlasti Tomislav Šola (1992) in Peter van Mensch (1992, 1995), opozarjali na razširitev pojma muzealnosti na celotno dediščino, pa sočasno niso razmišljali o vpeljavi ustrežnejšega termina (kot npr. muzeologizacija).
- Muzeologizacija: muzeologizirana realnost je hkrati muzejska in zunajmuzejska realnost. Je tista, ki jo van Mensch določa s pojmom muzeološki predmet, ki je kateri koli z muzeološko metodo izbrani predmet (naravne in kulturne) dediščine (Mensch 1995: 13). Pojem muzeologizacija izhaja iz pojma muzeologija in ne muzealstvo, in ga lahko uporabljamo tudi v kontekstu nesnovne dediščine.

¹⁸ Pri poimenovanju muzejskih poklicev in profesionalcev naletimo na velik terminološki kaos, saj v nekaterih jezikovnih okoljih označujejo z izrazom muzeologija ne le znanstveno disciplino, temveč tudi stroko (muzealstvo) kot tako. Več o tem v: Mensch (1992: 83–92).

- Heritologija: Tomislav Šola je leta 1982 v muzeološko metodologijo in terminologijo vpeljal izraz heritologija, ki bi jo lahko prevedli kot znanost o dediščini oz. kot znanost o nasledstvu (Šola 1985: 361). Izraz je sprva doživel veliko kritik (Maroevič 1993: 61; Mensch 1992: 47–48), kljub vsemu pa postaja v tem desetletju vse pogostejši v muzeološki teoriji in terminologiji. Po mojem prepričanju bo imel vse več zagovornikov, saj nakazuje razširjeno razumevanje koncepta muzeologije, ki ni muzejskocentrično, temveč usmerjeno v celovitost dediščine.
- Mnemozofija: Tomislav Šola, inovator na področju muzejske in muzeološke terminologije ter sodobne filozofije muzealstva, je leta 1989 oblikoval izraz mnemozofija, s katerim označuje splošno teorijo dediščine; vanjo vpeljuje do sedaj nove kategorije, kot npr. spomin in modrost (Šola 1997: 228–243).

Naj se zdijo definicije muzeologije in terminologija še tako daleč od njene vsakdanje uporabnosti, pa so kljub vsemu namenjene razmahu muzeologije, muzejskih poklicev in razvoju vseh tistih institucij, ki se ukvarjajo z raziskovanjem, varovanjem in s predstavljanjem dediščine, zlasti v muzejih. Uporabna metodologija je zato prva stvar, kot meni van Mensch, s katero lahko teorija muzeologije pripomore k današnjemu delovanju muzejev. Muzeološka metodologija bi nas morala usposobiti opisovati in razumevati muzeološke pojave, prav tako pa bi morala biti podlaga za združevanje različnih posebnosti znotraj stroke, tako na področju metodologije konzervacije kot metodologije oblikovanja razstav (Mensch 1995: 7). Njena kompleksnost v teoretični in praktični funkciji je povezana s trajnostnim upravljanjem in gospodarjenjem s kulturno in z naravno dediščino.

Čeprav je sodobna muzeologija predvsem celostna teorija o (naravni in kulturni) dediščini, njenem raziskovanju, varovanju in predstavljanju, ostaja muzej še nadalje torišče muzeološkega zanimanja, muzejski predmet pa njen najmanjši izpovedni del. Če muzeologijo lociramo znotraj muzeja kot institucije, potem ji lahko pripišemo, da je po eni strani znanstvena podlaga za muzejske poklice (Mensch 1989: 85–95), po drugi pa tista integralna znanstvena disciplina v muzejih, ki nam omogoča, da predmete (dediščino) preučujemo tudi s takšnih vidikov, ki ponavadi ne sodijo v interesno raziskovalno polje temeljnih znanstvenih disciplin.

Definicije muzeologije

Z vidika metodologije muzeologije se različni muzeološki koncepti in različne metodološke usmeritve kažejo v različnih definicijah muzeologije, ki so hkrati svojevrstna in jedrnata zgodovina razvoja evropske muzeološke misli. Peter van Mensch jih prepoznava v okviru petih različnih razumevanj (Mensch 1992: 39–52):

- muzeologija kot študij vsebin in organiziranosti muzejev (muzejskocentrična metoda, ki opredeljuje muzeologijo kot znanost o muzejih) (Jahn 1978; Schreiner 1978);
- muzeologija kot študij implementacije in integracije številnih temeljnih aktivnosti v navezavi na zaščito in uporabo kulturne in naravne dediščine (muzeologija kot znanstvena disciplina, ki preučuje zakonitosti obstoja in razvoja muzejev) (Razgon 1977);
- muzeologija kot študij muzejskih predmetov (ta metoda je močno povezana z zgodovino muzealstva in muzejev);
- muzeologija kot študij muzealnosti (Z. Z. Stransky je že leta

1965 predstavil koncept muzealnosti v luči izjemnosti predmeta kot dokumenta; njegova razmišljanja prepoznavamo tudi v delih Iva Maroevića);

- muzeologija kot študij specifičnih razmerij med človeštvom in realnostjo (Z. Z. Stransky).

K navedenim dodajam še tri sodobne definicije muzeologije:

- Muzeologija je znanost, ki se ukvarja z raziskovanjem selekcije, vzdrževanja in javne dostopnosti do materialnih pričevanj kulture in narave, ki se hranijo v inštitucijah (v glavnem v muzejih) z namenom raziskovanja, vzgoje in rekreacije (Mensch 1989: 85).
- Muzeologija je del informacijskih znanosti, ki se ukvarjajo s preučevanjem identifikacije, zaščite in komuniciranja muzealnosti materialnih pričevanj kulture in narave (v prvi vrsti muzealij) z namenom zaščite ljudske dediščine in interpretacije ter prenosa njenih sporočil kot tudi oblik organiziranega in institucionalnega ljudskega delovanja (predvsem muzejev) za doseganje navedenih ciljev (Maroević 1993: 92).
- Muzeologija je celostna teorija in metodološka platforma za varovanje, raziskovanje in komuniciranje dediščine ter njenega vključevanja v sonaravni in trajnostni razvoj (definicija A. G.). Na tej metodološki podlagi postaja muzeologija v svojem bistvu heritologija, kar bi bilo z vidika etimologije ustrežnejše, z vidika zgodovinskega razvoja metodologije muzeologije pa le njena kakovostna razvojna nadgradnja.

Definicija etnološke muzeologije

Etnološka muzeologija ni znanost o etnoloških muzejskih predmetih, zbirkah in muzejih, ampak o razmerjih med ljudmi in predmeti ter njihovih odnosih do dediščine, njenega varovanja, raziskovanja, komuniciranja in razvoja.¹⁹ Tako koncipirana vključuje kot svoje interesno področje tako snovno kot nesnovno dediščino in kulturo, kar jo dela edinstveno v primerjavi z drugimi muzeologijami, saj vzpostavlja trajnostna in razvojna razmerja med človekom ter njegovim okoljem. Kot takšna je bila definirana štiri leta pred sprejemom Unescove Konvencije o varovanju nesnovne dediščine (2003), kar govori o takratni in tudi današnji aktualnosti metodoloških postulatov in usmeritev etnološke muzeologije. Predmet etnološke muzeologije je povezan s preučevanjem opredmetenja našega življenja, socializacijo predmetov oz. preučevanjem razmerij med predmeti in ljudmi. Tem poimenovanjem so blizu misli antropologa (in muzeologa) Arjuna Appaduraia, ki razpravlja o »socialnem življenju predmetov« (Appadurai 1986), in muzeologa Igorja Kopytoffa, ki govori o »kulturni biografiji predmetov« (Kopytoff 1986).

Zgovoren je podatek, da ob številnih muzeoloških in muzealskih terminih v velikem *Muzeološkem slovarju* (*Dictionarium museologicum* 1986) izraza etnološka muzeologija ne zasledimo.²⁰ Sicer pa naloga sodobne etnološke muzeologije ni le skrb za varovanje in razstavljanje muzealij, temveč tudi skrb za zaščito tradicionalnih znanj in modrosti ter njihovo vključevanje v različne oblike družbenega razvoja. Kot takšna lahko etnološka muzeologija ponuja primerno metodološko platformo za sistematično

in trajnostno varovanje različnih tipov nesnovne dediščine. Prehodu od temeljnega do aplikativnega raziskovanja mora slediti prehod od aplikacij k sistemskemu načrtovanju in vodenju razvoja, temelječega na bogastvu tradicij kot alternativah za način življenja v prihodnosti, kar kaže na razširjeno razumevanje vloge in pomena dediščine v sodobnem življenju kot tudi na neosredotočenosti etnološke muzeologije na muzejski predmet, muzejsko zbirko ali muzej.

Prehod od varovanja k trajnostnemu razvoju na področju etnološke muzeologije in dediščin je novost, ki jo moramo nadgraditi v povsem konkretnih spremembah metodologije, vsakodnevne etnološke muzeološke prakse, upravljanja z dediščinskimi institucijami itn.

Etnološka muzeologija, določena v sistemu, strukturi in metodologiji, je soodvisna od smeri razvoja obče etnologije in obče muzeologije ter stopnje njune povezanosti. V primerjavi z etnološkim muzealstvom, zagledanim v zgodovino, je etnološka muzeologija zazrta tudi v sedanjost in prihodnost – dediščin in kultur. Velika odlika in strateška razvojna usmeritev etnološke muzeologije je, kot že rečeno, glede na vse dosedanje svetovne muzeologije v tem, da nakazuje razširjeno razumevanje koncepta muzeologije in prehod od tradicionalne muzeološke usmerjenosti v materialno kulturo k usmeritvi v socialno in duhovno kulturo. Če je muzealija srž tradicionalnega muzealstva in muzeologije, oblikujejo vsebino etnološke muzeologije ne le predmeti, temveč tudi ljudje, šege in navade, prostor in čas.²¹ Naloge etnološke muzeologije niso usmerjene le v zaščito materialnih pričevanj zlasti premične dediščine,²² temveč tudi v zaščito ljudi, znanj, (tradicionalnega) časa in prostora, povezanega z biologijo šeg in navad. Poenostavljeno rečeno, v varovanje in trajnostni razvoj nesnovne dediščine,²³ ki odpira veliko programsko polje na področju strateškega povezovanja kulturne dediščine in turizma.²⁴

Etnologija v sistemu in strukturi muzeologije

Pot k etnološki muzeologiji nas vodi skozi različna razumevanja sistemov in struktur sodobne muzeologije. Različni avtorji jih razvijajo v različnih smereh, med katerimi lahko kot skupne elemente navedem naslednje: zgodovina muzeologije, obča muzeologija oz. teoretska muzeologija ter aplikativna muzeologija oz. muzeografija. Bolj razširjen in uporabljen sistem muzeologije je izoblikoval eden vodilnih muzeoloških teoretikov v obdobju med letoma 1960 in 1990, dr. Zbynek Z. Stransky z Masarykove

21 Metodologija je bila uspešno preizkušena na celostnem raziskovanju dediščine kurenta in njenih metamorfozah, modifikacijah in inovacijah, med drugim pa tudi skozi navedene kategorije, ki kažejo na nenehno spreminjanje tradicij in njihovo vsakokratno prilagajanje aktualnemu času (Gačnik 2000).

22 Nepremična dediščina v operativnem pogledu še nadalje ostaja v domeni spomeniškega varstva, čeprav sodobna muzeologija lahko posega tudi na področje teorije spomeniškega varstva, zlasti na naslednjih področjih: metodologije in metodike dela, ravni evidentiranja, dokumentiranja, deloma raziskovanja in predstavljanja.

23 Da je pomen nesnovne dediščine v muzejih strateška usmeritev muzejev po svetu, je nakazala Generalna konferenca ICOM leta 2004 s temo *Museums and Intangible Heritage*. Leta 2007 pa je začela izhajati tudi znanstvena in strokovna revija *The International Journal of Intangible Heritage*, posvečena popularizaciji in raziskovanju vseh področij nesnovne dediščine.

24 Več v: Timothy (2011).

19 Prvič je definicija objavljena v: Gačnik (2000: 34).

20 Navedeni so le izrazi etnograf, etnografija, etnografski muzej, etnografski park, etnografsko delo na terenu, etnolog, etnologija in etnološki muzej (*Dictionarium museologicum* 1986: 691).

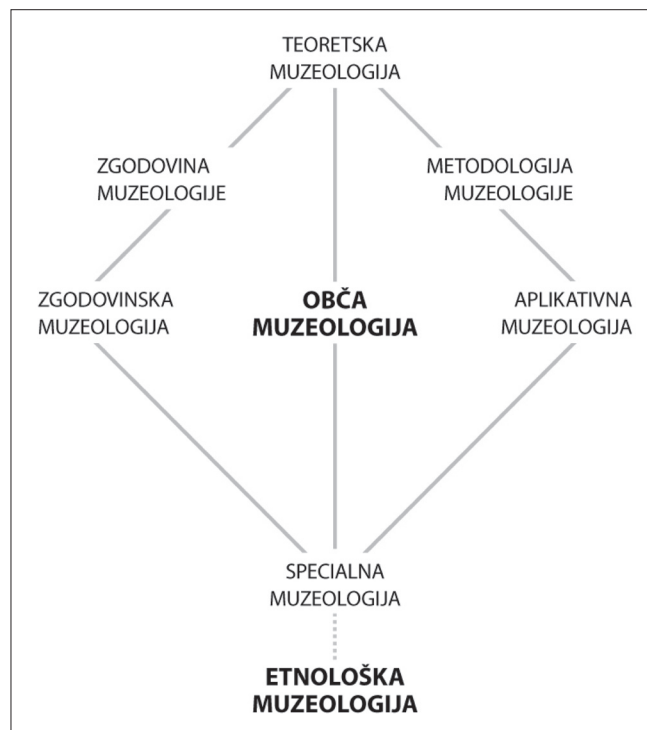
univerze v Brnu na Češkem. Model, ki je hkrati teoretska in sistemska podlaga za študij muzeologije na priznani univerzi, je sestavljen iz petih sklopov, med katerimi se vsak deli na podsklope (Stransky 1995: 9):

- metamuzeologija je usmerjena v utemeljevanje muzeologije kot znanstvene discipline v sistemu znanosti in znanja;
- historična muzeologija preučuje zgodovino muzeoloških konceptov;
- socialna muzeologija je usmerjena v preučevanje socialne vloge muzejev (tako bi se izrazil nestor sodobne evropske muzeologije, Kenneth Hudson);
- teoretska muzeologija razvija metodološke in sistemske podlage za delovanje muzeologije kot temeljne znanstvene discipline na treh ravneh. Razvija:
 - teorijo selekcije,
 - teorijo tezavracije,
 - teorijo prezentacije;
- muzeografija (aplikativna muzeologija) je usmerjena na naslednja področja:
 - muzejski menagement,
 - muzejski marketing,
 - muzejsko arhitekturo,
 - muzejsko konzervacijo,
 - muzejsko informatiko,
 - muzejsko oblikovanje,
 - muzejske stike z javnostjo (PR),
 - muzejsko promocijo.

V manj razvitih muzeoloških sistemih označujejo etnološko muzeologijo kot del obče muzeologije. Tako je npr. v skriptih z naslovom *Etnološka muzeologija*, ki je pred desetletjem in več krožila med študenti Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, zapisano, da je etnološka muzeologija del obče muzeologije, t. j. znanosti o muzejih nasploh, t. j. o vrstah in tipih muzejev, o njihovih ciljih, ureditvi in smereh dela (*Etnološka muzeologija*: 1). Že močno zastarela definicija muzeologije, najverjetneje hrvaškega porekla z začetka sedemdesetih let, ni uporabna za sodobno razumevanje etnološke muzeologije in njenih nalog. Odstira nam nekritično »prevajanje« takratne splošne muzeologije za potrebe etnologije. Kot taka ostaja zanimiva predvsem za študij zgodovine etnološke muzeologije in etnološkega muzealstva.

V uveljavljenih in razvitih sistemih muzeologije lahko umestimo področje etnološke muzeologije v specialno muzeologijo oz. med »druge muzeologije«, podobno kot se dogaja npr. pri kritični muzeologiji, eksperimentalni muzeologiji, primerjalni muzeologiji, novi muzeologiji, ekomuzeologiji ipd. Peter van Mensch prepoznava težnjo k delitvi specialne muzeologije na serijo različnih muzeologij, kot npr. etnografsko muzeologijo, zgodovinsko muzeologijo, umetnostno muzeologijo, literarno muzeologijo, zoomuzeologijo, antropomuzeologijo in etnomuzeologijo (Mensch 1992: 64–65, 277–281).

Etnološka muzeologija v dosedanjih razvitih sistemih in strukturah muzeologije ni imela ustreznega mesta.²⁵ Deloma je to razumljivo, saj so vodilni evropski muzeologi kot tudi sam sistem

Slika 1: Polje etnološke muzeologije v razširjenih razvitih sistemih muzeologije: dopoljnjeni model.

Vir: Mensch 1992: 66, 260

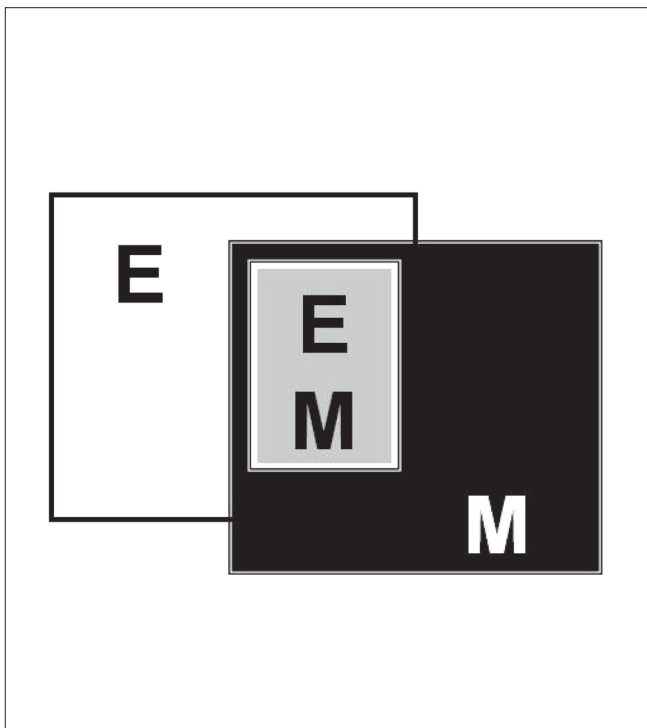
študija muzeologije usmerjeni v oblikovanje celostnih univerzalnih metodologij, uporabnih za teoretično in praktično delo, zlasti v najrazličnejših muzejih in muzejem podobnih institucijah. Kljub njihovim najrazličnejšim klasifikacijam in tipom bi jih »drobnjakarstvo« v smeri izdelave specialnih muzeologij vodilo proč od oblikovanja temeljnih principov muzeološkega dela, kar bi se kazalo v muzejski praksi v še večjem kaosu in nepoentnih standardih in razumevanjih dokumentiranja, varovanja, raziskovanja in predstavljanja dediščine. Muzeologija je skupna podlaga vsem razvijajočim se specialnim muzeologijam, kot so temeljne zakonitosti marketinga v pretežni meri skupne vsem znanstvenim disciplinam, institucijam, gospodarskim in negospodarskim sistemom, ki se z njimi ukvarjajo²⁶ (Slika 1).

Muzeološki pogled na etnološko muzeologijo je treba razpreti tudi z druge perspektive, z gledišča etnologije. Ta je v glavnem osredinjen na t. i. muzejsko etnologijo (Brumen 1987: 1),²⁷ na stanje etnologije in ne etnološke muzeologije v muzejih. Temeljni problem, ki izvira iz tega, je, da etnologi v muzejih razmišljajo predvsem kot etnologi in manj kot etnologi muzealci, kar kaže na nepoznavanje teženj v sodobni muzeologiji in njihovih aplikacij v vsakdanjo muzejsko prakso. Ne le za etnologijo, temveč za številne druge temeljne znanstvene discipline v muzejih velja, da slabo poznajo naravo medija – muzeja ali galerije in še zlasti

26 Podobne analogije bi lahko našli tudi v medicini, oglaševanju, računalništvu idr.

27 V nalogi poda dober pregled razvoja etnološke muzejske misli na Slovenskem v obdobjih med 1945–1960, 1960–1980, 1980–1987 (Brumen 1987: 4–32).

25 Stransky nasprotuje nastajanju etnologije ali zgodovine za muzejske potrebe, ali drugi skrajnosti – etnološki ali zgodovinski muzeologiji (Stransky 1970b: 43). Podobno je razmišljal dr. Sergej Vrišer na posvetovanju etnologov in zgodovinarjev v Mariboru (Bogataj idr. 1986: 263).

Slika 2: Polje etnološke muzeologije (E – etnologija, M – muzeologija, EM – etnološka muzeologija).

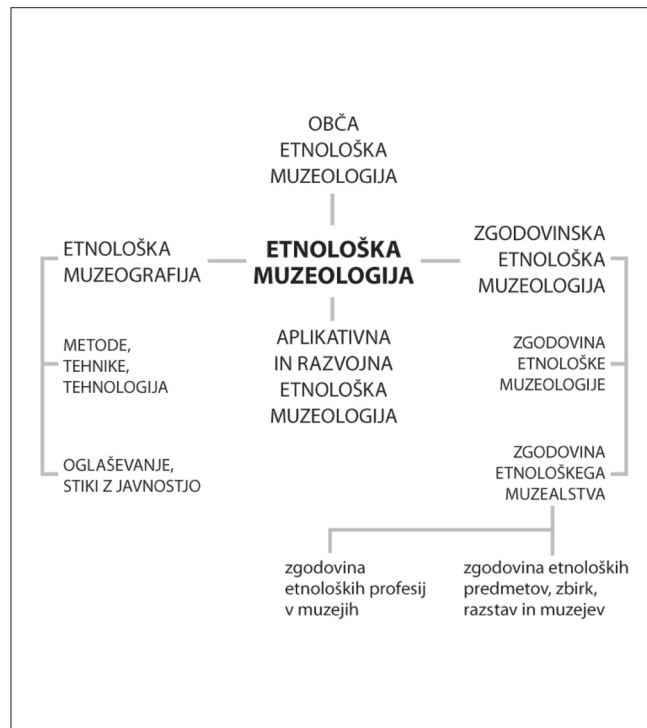
Avtor: Aleš Gačnik

muzejske razstave. Presenetljivo je, da je v stroki malo etnoloških raziskav muzejskih poklicev, fenomena muzealstva in muzejev, njihove socialne vloge v različnih zgodovinskih obdobjih in okoljih. Zanimivo stičišče med etnološko in muzeološko metodiko je lahko povezano z raziskovanjem muzejskih obiskovalcev, njihovega odnosa do muzejskih zbirk, muzejskega osebja, muzejev samih ipd.

Etnologi prepoznajo veliko praznino v etnološki muzeologiji (Čeplak 1986: 239)²⁸ ter nekakšno etnološko krizo v muzejih, o kateri se je začelo govoriti že dobri dve desetletji pred razglašeno globalno recesijo, ki je vplivala tudi na razvoj muzejev. Izkoristiti bi jo morali za temeljno samoizpraševanje o pomenu in poslanstvu lastnega dela ter o tem, ali muzeji še sodijo med najpomembnejše institucije sodobnega sveta.²⁹ Predrecesijska kriza po njihovem mnenju ni izhajala iz krize stroke, etnologije, temveč iz samih muzejev (Brumen 1987: 2); povzročila je ni etnologija s svojimi teoretskimi premiki, temveč je to napaka etnologov muzealcev, ki jih postavitev tematike sodobnega načina življenja niti ne zanima. Navedeno kritiko lahko označimo za etnološko kritiko in pogled na delo etnologov v muzejih, in ne za muzeološko. Navedene ugotovitve v prvi vrsti ilustrirajo

²⁸ Čeplak v svojem kratkem, a med slovenskimi etnologi in muzealci zelo odmevnem referatu, opozori na pomanjkanje muzeoloških znanj med kustosi etnologi. Rešitev vidi v izdelavi argumentiranih načel etnološke muzeologije ter v organizaciji posebnega posvetovanja o vprašanih etnološke muzeologije, do katerega, žal, še ni prišlo (Čeplak 1986: 239–241).

²⁹ Vprašanja o »opravičljivosti« obstoja muzejev si zastavljajo mnogi avtorji (Hudales 2005: 216).

Slika 3: Sistem in struktura etnološke muzeologije na področju dokumentiranja, raziskovanja, varovanja, komuniciranja, aplikativnosti in razvoja dediščine (naravne in kulturne).

Avtor: Aleš Gačnik

pomanjkanje ne etnološkega, temveč muzeološkega razmišljanja in znanja kustosov. Ti se prav zato pogosto znajdejo v zadregah, ki so na področju etnologije v muzejih večje od zadreg drugih znanstvenih disciplin. Šola ugotavlja, da kriza muzejev ni kriza institucij, temveč kriza motivov in metodologije (Šola 1992: 115–122), s čimer se strinjam tudi sam.

Pri iskanju in odkrivanju vzrokov za takšno krizo se kaže kot sokrivka tudi etnologija, ki razmerjem z muzeologijo ne posveča ustrezne raziskovalne pozornosti. Krize etnologije v muzejih ne bomo odpravili vse dotlej, dokler bomo v muzejih razmišljali le na etnološki, ne pa tudi na muzeološki način. Za nedodelano metodološko podlago etnološke muzeologije ni *a priori* kriva metodologija muzeologije, ampak tudi etnologija. Večja kot bo stopnja muzeološke vednosti med etnologi, tem večja bo med njimi potreba po oblikovanju specialne etnološke muzeologije; ne le kot stičišča, ampak zlasti kot preseka med dvema znanstvenima disciplinama. Polje etnološke muzeologije predstavlja interesni presek etnologije in muzeologije (Slika 2).

Sistem in struktura etnološke muzeologije

Na brezmejnem polju celovite in nedeljive (naravne in kulturne) dediščine je etnološka muzeologija usmerjena v dokumentiranje, raziskovanje, varovanje, komuniciranje in razvoj tistih pojavov, ki jih tudi v etnologiji prepoznamo kot etnološko povedne. Razvoj etnološke muzeologije je treba načrtovati znotraj štirih področij (struktur), ki določajo sistem:

- Obča etnološka muzeologija: v nekaterih muzeoloških sistemih bi jo prepoznali kot teoretsko ali metodološko muzeologijo; v povezovanju obče etnologije in obče muzeologije

- skrbi za nenehno revitalizacijo metodologije etnološke muzeologije.
- Zgodovinska etnološka muzeologija: v grobem jo lahko delimo na dve področji:
 - zgodovino etnološke muzeologije: dodeljena ji je skrb za nenehno dokumentiranje in raziskovanje lastne zgodovine ter zgodovine metodoloških konceptov,
 - zgodovino etnološkega muzealstva: pokriva področji:
 - zgodovino etnoloških poklicev v muzejih,
 - zgodovino etnoloških predmetov, zbirk, razstav in muzejev.
 - Aplikativna in razvojna muzeologija: povezovanje teorije in prakse, preteklosti, sedanjosti in prihodnosti se kaže v njuni aplikativni in razvojni naravnosti, v povezovanju tradicionalnih znanj s sodobnimi tehnologijami in sodobnim načinom življenja.
 - Etnološka muzeografija: v nekaterih muzeoloških sistemih bi jo poimenovali aplikativna muzeologija; pomenska drugačnost se v našem primeru kaže v tem, da v sistemu etnološke muzeologije povezujemo aplikativnost z razvojem in ne vsakdanjim praktičnim delom, ki razločuje teoretsko misel od obrtniške rutine; etnološka muzeografija se nenehno spreminja
 - v metodah, tehnikah in tehnologijah na področju dokumentiranja, zbiranja, raziskovanja, varovanja, komuniciranja (razstavljanja, predstavljanja) in razvoja,
 - v oglaševanju, stikih z javnostjo (PR).
 - Sistem etnološke muzeologije označujem za odprt, dinamičen in interaktiven (med posameznimi strukturami sistema), potrjen nenehnim sistemskim invencijam in inovacijam (Slika 3).

Štiri temeljne funkcije etnološke muzeologije (EM):

- Raziskovanje (etnološka in muzeološka funkcija): EM kot presek med etnologijo in muzeologijo predvideva preučevanje kulturnih pojavov tako na ravni temeljne znanstvene discipline (etnologije) kot tudi muzeologije; narava dela je usmerjena v izdelavo celostnih sintez, analiz in interpretacij.
- Varovanje (muzeološka funkcija EM): področje evidentiranja, dokumentiranja, konserviranja, restavriranja in kopiranja.
- Komuniciranje (etnološka in muzeološka funkcija EM): v nekaterih muzeoloških sistemih se uporablja izraz razstavljanje; ker predmet EM niso le muzeji, temveč celovitost dediščine, je izraz preozek, saj k funkciji komuniciranja prištevam zbirke in muzeje, AV-medije, tiskane medije, prireditve, neformalne oblike izobraževanja.
- Razvoj (etnološkomuzeološka funkcija EM): inovativnost metode v sistemu EM se kaže v njegovi aktivni, aplikativni, strateško razvojni usmeritvi z izpostavljenim trajnostnega principa.

Razvojna funkcija etnološke muzeologije

Razvojni funkciji etnološke muzeologije še ni bilo odmerjeno ustrezno mesto v nobenem dosedanem muzeološkem sistemu. V čem je torej bistvena razlika v odnosu do razvoja z vidika etnološke muzeologije in etnologije? V sistemu in strukturi etnološke muzeologije, kjer načrtujemo vizijo in strategijo trajnostnega razvoja na podlagi dediščin in kultur, naravnih in človeških potencialov, v etnologiji pa tudi znotraj sodobnih pojavov na ravni vsakdanjosti, očiščenih vsake zgodovinskosti.

Temeljna vprašanja, ki določajo etnološko-muzeološki odnos do trajnostnega razvoja, so:

- Kako lahko vključujemo raznovrstne tradicije v različne oblike trajnostnega razvoja zlasti na lokalni in regionalni ravni?
- Kako lahko povezujemo tradicionalna znanja s sodobnimi tehnologijami?
- Kako lahko povezujemo zakonitosti v zgodovini načina življenja posameznih socialnih in starostnih struktur ljudi s »sodobnim« načinom življenja?
- Kakšni sta vloga in pomen lokalnih kultur v času globalizacije?
- Ali alternative za družbo prihodnosti tičijo v tradicijah?
- Ali je dediščina za razvoj strateška razvojna usmeritev etnološke muzeologije?

Sklep

Paradigma prihodnosti etnološke muzeologije je paradigma trajnostnega razvoja!

Viri in literatura

APPADURAI, Arjun: *Introduction: Commodities and the politics of value*. V: Arjun Appadurai, *The social life of things: Commodities in cultural perspective*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1986, 3–63.

BRUMEN, Borut: *Razvoj etnološkega muzealstva na Slovenskem: Zgodovina in možnosti razvoja etnološkega oddelka Pokrajinskega muzeja v Murski Soboti* (diplomska naloga). Ljubljana: PZE za etnologijo, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1987.

UNESCO: *Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage*, 2003.

BOGATAJ, Janez idr. (ur.): *Razmerja med etnologijo in zgodovino: Gradivo s posvetovanja v Mariboru, november 1984* (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva; 14; Knjižnica Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino; 6). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1986, 262.

ČEPLAK, Ralf: *Smo kustosi etnologi le še »za v muzej«? V: Janez Bogataj idr. (ur.), Razmerja med etnologijo in zgodovino: Gradivo s posvetovanja v Mariboru, november 1984*. (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva 14; Knjižnica Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino; 6). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1986, 239–241.

Dictionarium Museologicum. Budimpešta: Icom, Unesco 1986.

Enciklopedija Slovenije: A–Ca, 1. zv. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987.

Etnološka muzeologija. Ljubljana: Knjižnica OEIKA, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, sig. 4786, s. a.

GAČNIK, Aleš: *Matija Murko – muzejski kritik in muzeolog: Med narodopisno razstavo Češkoslovansko in Pragi leta 1895 in »spominom« nanjo leta 1995*. V: Rajko Muršič in Mojca Ramšak (ur.), *Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj: Zbornik prispevkov s kongresa*, Ljubljana, Cankarjev dom, 24.–27. oktober 1995 (Knjižnica Glasnika Slovenskega etnološkega društva; 23). Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1995, 67–75, 296–297.

GAČNIK, Aleš: *Človek z masko kot predmet etnološke muzeologije* (doktorska disertacija). Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2000.

GLAZER, Janko: *Franjo Baš: Očrt življenja in nekaj spominov*. S. I: s. n., 1970 (Ponatisi in posebni odtisi / Janko Glazer 6; ČZN XL/5): 5–35.

HORVAT, Jasna: *Muzejska predstavitev zgodovine* (magistrska naloga). Ljubljana: Oddelek za umetnostno zgodovino, Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1989.

HUDALES, Jože: *Etnološka dediščina v muzejih 21. stoletja*. V: Jože Hudales in Nataša Visočnik (ur.), *Dediščina v rokah stroke* (Zbirka Županičeva knjižnica; 14). Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo,

Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2005, 215–230.

International Journal of Intangible Heritage 6/2011.

JAHN, Ilse: Die Museologie als Lehr – und Forschungsdisziplin in spezieller Berücksichtigung ihrer Funktion in naturhistorischen Museen: Geschichte, gegenwertiger Stand und theoretische Grundlagen. *Neue Museumkunde* 22(3), 1979: 152–169 (236–249); 23(1), 1980: 41–50; 23(2), 1980: 76–84; 23(4): 270–279.

KOPYTOFF, Igor: The cultural biography of things: Commoditization as process. V: Arjun Appadurai: *The social life of things: Commodities in cultural perspective*. Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1986, 64–91.

MAROEVIĆ, Ivo: *Uvod u muzeologiju*. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

MENSCH, van Peter: K metodologiji muzeologije. V: Borut Rovšnik (ur.), *Muzeoforum: Zbornik muzeoloških predavanj (1993/94)*. Ljubljana: Zveza muzejev Slovenije, 1995.

MENSCH, van Peter: Museology as a scientific basis for the museum profession. V: Peter van Mensch (ur.), *Professionalising the Muses: The museum profession in motion*. Amsterdam: AHA Books, 1989, 85–95.

MENSCH, van Peter: Towards a methodology of museology. Zagreb: Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, 1992.

MURKO, Matija: *Narodopisna razstava češkoslovska v Pragi I. 1895*. S. l.: s. n., 1896 (pos. odtis iz Letopisa S. M.), 75–137.

RAZGON, Awraan M.: Zum Prinzip der Parteilichkeit in der Museumarbeit. *Neue Museumkunde* 20(4), 1977: 244–251.

SCHREINER, Klaus: Die museale Dokumentation der Wohnweise im Agrarhistorischen Museum Alt Schwerin: Erläutert am Beispiel eines Neubauerngehöftes. *Neue Museumkunde* 21(3), 1978: 167–171.

SEZNAM predavanj za zimski semester 1950–51. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 1950.

SEZNAM predavanj za študijsko leto 1991–92. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 1991.

SIMARD, Cyril: *Economuséologie: Comment, rentabiliser, une entreprise culturelle*. Québec: Centre Educatif et culturel, 1989.

STRANSKY, Zbynek Z.: *Temelji opće muzeologije* (Muzeologija; 8). Zagreb: Muzejski dokumentacijski center, 1970, 40–73.

STRANSKY, Zbynek Z.: Introduction to the Study of the Theory of Presentation: International Summer School of museology (course C). Brno: Univerza Jana Evangelista Purkyně, 1995.

ŠOLA, Tomislav: *Prema totalnom muzeju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 1985.

ŠOLA, Tomislav: Museum professionals: The endangered species. V: Patrick J. Boylan, *Museums 2000: Politics, people, professionals and profit*. London: Museum Association, 101–113.

ŠOLA, Tomislav: *Essays on museums and their theory: Towards a cybernetic museum*. Helsinki: Suomen museoliitto – The Finnish Museums Association, 1997.

ŠTUDIJSKI program Etnologija in kulturna antropologija: študijsko leto 2000/01. Ljubljana: OEKA, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2000.

TEPLÝ, Bogo: *Franjo Baš: muzealec*. S. l.: s. n., 1969 (Ponatisi in posebni odtisi / Bogo Teplý 3; *ČZN* XL/5), 108–112.

TIMOTHY, Dallen J.: *Cultural Heritage and Tourism: An Introduction*. Bristol, Buffalo, Toronto: Channel view publications, 2011.

A Contribution to the Recent History of the Methodology of Ethnological Museology

The article highlights important international milestones that have marked the development of museology and of museums, both in Slovenia and abroad. It spans the period from the establishment in 1882 of the oldest institution of higher education for museology, the École du Louvre in Paris, to the innovative concept of ecomuseology by Cyril Simard and to the development of new programs at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology at the Faculty of Arts in Ljubljana in 2000. Since there have been no significant methodological developments in the methodology of ethnological museology in the last decade, as has recently happened in museological theory as well as museum practice, particularly in the 1990s, the last decade has not been included in this analysis. However, this clearly does not negate the need for continuous methodological self-examination in museology and for a (re) definition of museum visions.

The paper then explores different concepts of understanding the museum object as the primary interest of museology. Since museum objects have been mythologized throughout history it stresses the need to demythologize and defetishize them. It also emphasizes the importance of ethnological museums and ethnological museology in the safeguarding of the intangible heritage of humanity (UNESCO). It defines the basic museological terminology and emphasizes the need to use the terms museological object and museologization.

When discussing the most important definitions of museology, the author has also added his own definition. He defines museology as a comprehensive theory and methodological platform for the protection, study, and communication of heritage, and its integration into sustainable development. He then offers a definition of ethnological museology. Rather than the science about ethnological museum objects, collections, and museums, it is a discipline that explores the relationship between people and objects and their attitude to heritage, its safeguarding, study, communication, and development. The importance of this definition is in the new strategic direction of ethnological museology, which suggests the need for a broader understanding of the concept of museology and a shift from the traditional museological orientation with emphasis on material culture to the one that emphasizes social and spiritual dimensions of culture. Intangible heritage will thus become a fundamental, and just as important, field of research of ethnological museology.

The central part of this paper focuses on the establishment of the so-called special museology, namely ethnomuseology. In addition to discussing its definition, the author elaborates upon the system and structure of ethnomuseology and defines the field of ethnomuseology as an improvement upon and expansion of previous international museological systems. In addition to the three fundamental museological functions (the safeguarding, the study, and the communication), the author highlights a novel function, namely the developmental function, which is an invention in international museological systems. The paradigm of the future of ethnomuseology is the paradigm of sustainable development – based on the heritage and culture as well as on natural and human potential.